

УДК 556.53: (477-25)

Шевчук С. А. ,

*к.т.н., ст.н.с., Інститут водних проблем і меліорації НААН,***Вишневецький В. І.,***д.г.н., проф., Національний авіаційний університет*

ЧИ Є ОЗЕРО КАЧИНЕ ОЗЕРОМ?

Анотація: наведено результати досліджень картографічних творів, даних аерофотозйомки та супутникових знімків місцевості, на якій розташовано оз. Качине. Встановлено факт існування цього озера протягом дуже тривалого часу, а головне – до початку забудови прилеглої місцевості. Зроблено висновок про природне походження озера та доцільність його збереження.

Ключові слова: озеро Качине, карти, космічні знімки, Водний кодекс, забудова.

Вступ. Ще донедавна – до весни 2016 р. – оз. Качине, що у Дарницькому р-ні Києва, було практично нікому не відомо. Але у квітні 2016 р. навколо озера почали зводити паркан, яким планувалося відгородити будівельний майданчик. Тут мав бути зведений величезний житловий будинок, проти будівництва якого виступило місцеве населення.

Ознайомлення з наявними документами показало, що “зелене світло” проблемному будівництву відкрило кілька рішень, зокрема експертиза, яку виконав Науково-дослідний центр екологічної безпеки і природокористування при Державній екологічній академії, яка, у свою чергу, підпорядкована Міністерству екології та природних ресурсів України. Згідно з висновками експертизи, на місці запланованої забудови “виявлена заболочена територія, яка виникла внаслідок антропогенних факторів”. У додатках до експертизи містяться ще деякі положення, які викликають заперечення. Зокрема, не можна погодитися з формулюванням про відсутність негативного впливу будівництва на стан “регіону”, адже останнє звичайно тлумачиться як велика територія.

Аналіз попередніх досліджень. Водні об’єкти м. Києва перебували в полі зору багатьох дослідників [1–3]. Зокрема у книзі [1] наведено відомості про гідрографічні особливості Дніпра та зміни, що відбулися в результаті господарської діяльності. З праць, які вийшли останнім часом, потребує згадка колективна монографія [2]. Що ж до самого оз. Качине, то знайти відомості про нього в науковій літературі не вдалося.

Методи досліджень. Для з’ясування того, чим є водойма біля перехрестя пр-ту Григоренка та вул. Здолбунівська, проведено аналіз наявних

гідрологічних, картографічних матеріалів, аерофото- та космічних знімків, а також виконано безпосереднє ознайомлення з озером.

Висвітлення основних результатів. Особливістю рельєфу Києва є наявність долини Дніпра, ширина якої сягає 10 км і навіть більше. Правий її схил крутий, лівий – пологий. У межах річкової долини сформувалася доволі широка заплава – насамперед уздовж лівого берега. Раніше вона часто затоплювалася – інколи на кілька метрів. Це, зокрема, сталося під час історичної повені навесні 1931 р. Тож не випадково на заплаві існували і продовжують існувати численні озера. Про це свідчать численні картографічні твори, зокрема, датовані ще серединою XIX ст. (рис. 1).

Рис. 1. Фрагмент плану околиць Києва, 1850 р.

Цінність наведеного плану не лише в зображенні численних озер, а й у показі сіл із зазначенням їх назв: Позняки, Осокорки та ін.

Практично незмінно показано місцевість і на карті Київської, Чернігівської та Полтавської губерній, укладеній у 1868–1869 рр.

Дуже добре водойми в районі сучасного розташування масиву Позняки показано на карті 1918 р. за матеріалами топографічного знімання 1897 р. Масштаб цієї карти – 1:21 000 (рис. 2).

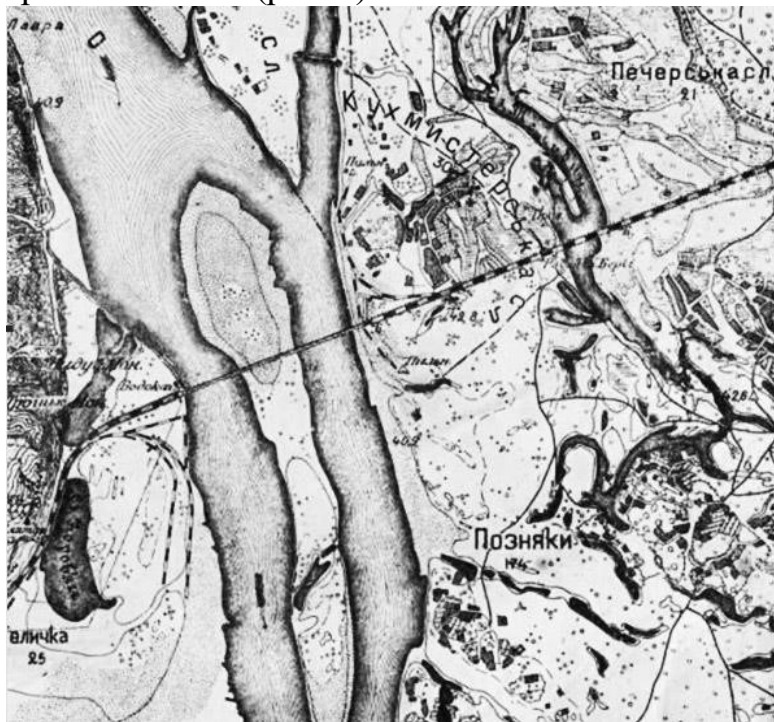

Рис. 2. Фрагмент карти Києва з передмістями, 1918 р.

Важливим є те, що на карті нанесено розташування залізниці, спорудженої у 1870 р. Використовуючи її за орієнтир, за наведеним масштабом можна встановити розташування видовженого озера за 1 км на південь від залізниці. Інший гарний орієнтир – перерізане залізницею озеро Тельбин.

Значний обсяг картографічних робіт виконано і в 30-х роках ХХ ст. Їх результатом стала серія топографічних військових карт Генштабу Червоної Армії. Детальний фрагмент району розташування Позняків показано на рис. 3.

Рис. 3. Фрагмент топографічної карти масштабу 1:25 000 (Генеральний штаб РСЧА, 1933–1937 рр.). Озеро Качине виділено колом.

Цінними в питанні наявності водойм та їх походження на Позняках є матеріали німецької аерофоторозвідки від 26 вересня 1943 р. Важливим елементом цих зображень є розташування двох мостів на шляху, що тягнеться у меридіальному напрямку. Це красномовно свідчить про наявність тут старичного озера та його доволі значні глибини. В іншому разі на цьому автошляху було би збудовано дамби.

Озеро Качине показано і на картографічних творах останніх десятиліть, зокрема на аркуші 4834 топографічного плану масштабу 1:2000, укладеного в 1990 р. за даними зйомки 1978 р. (рис. 4).

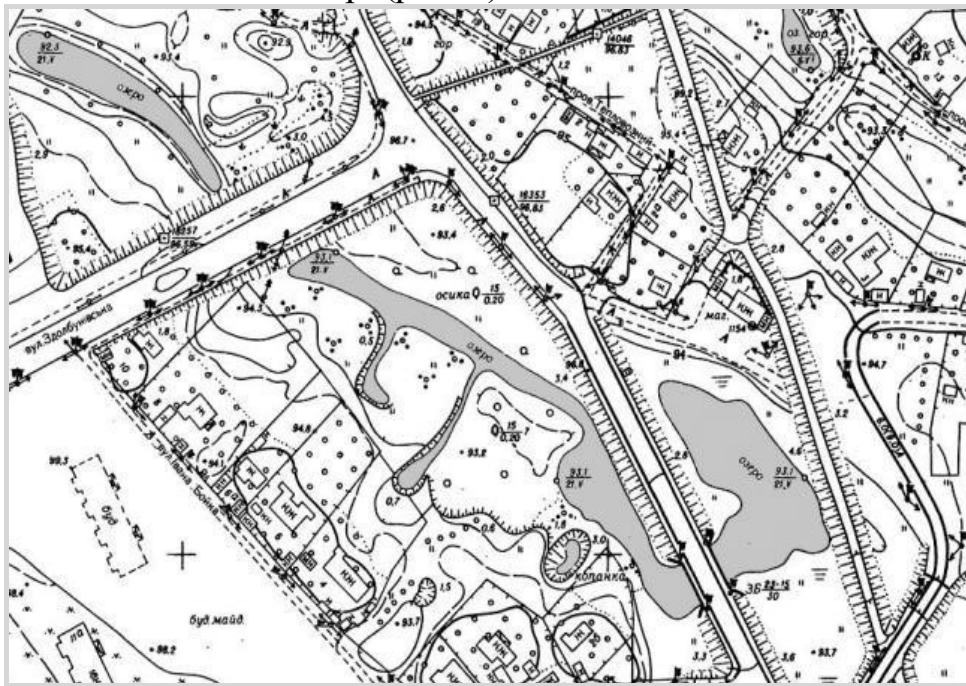

Рис. 4. Фрагмент топографічного плану ділянки Києва, укладеного в 1990 р. за даними зйомки 1978 р.

Звертає на себе увагу слово “озеро”, яким підписано досліджувану водойму. На цій карті позначено й уріз води (93,1 м БС), що є додатковим свідченням тривалого існування тут водойми та ще й зі сталим рівнем.

Ефективним засобом моніторингу процесів, що відбуваються на земній поверхні, є й застосування супутникових знімків. Для цього, зокрема, можна використати ресурс Google.Earth. Так, на знімку від 25.06.2004 р. видно наявність багатьох водойм у період, коли висотна забудова прилеглої території лише починалася. Досліджувану водойму добре видно і на багатьох інших космічних знімках, зроблених пізніше.

Наведені дані показують існування водойми біля перехрестя проспекту Григоренка і вул. Здолбунівська упродовж дуже тривалого часу, а головне – до початку тут інтенсивної господарської діяльності та забудови прилеглої території. Усе це красномовно свідчить про те, що ця водойма є природним водним об’єктом, а саме старичним озером.

Розглядаючи питання статусу озера Качине, доцільно звернутися і до відповідних нормативно-правових джерел. Згідно з Водним кодексом України (Ст. 1), озером є “природна западина суші, заповнена прісними або солоними водами”. У Ст. 3 “Водний фонд України” зазначається, що всі води (водні об’єкти) на території України становлять її водний фонд. У наступній статті “Землі водного фонду” зазначено, що до нього належать землі, зайняті морями, річками, озерами, водосховищами. Відповідно до ст. 86 використання земель водного фонду обмежено. Тут заборонено будь-яке житлове будівництво.

Висновки. Водойма на розі сучасних проспекту Григоренка і вул. Здолбунівська існує упродовж дуже тривалого часу – щонайменше із середини ХІХ ст. Крім того, і, що дуже важливо, ця водойма існувала до початку забудови прилеглої місцевості. За цих умов таку водойму однозначно потрібно вважати озером, а саме старичним озером.

Список використаних джерел

1. Вишневський В. І. Ріка Дніпро. – К.: Інтерпрес ЛТД, 2011. – 384 с.
2. Екологічні проблеми Київських водойм і прилеглих територій / О.В. Романенко та ін. – К.: Наукова думка, 2015. – 192 с.
3. Чирвинський В. Про найдавніші лівобережні тераси Дніпра на ділянці між Києвом і Золотоношею // Четвертинний період. – К. – 1931. – Вип. 3. – С. 91–100.

Аннотація

Приведены результаты исследований картографических работ, данных аэрофотосъемки и спутниковых снимков местности, на которых расположено современное оз. Качиное. Установлен факт существования озера в течение очень длительного времени, а главное – до начала застройки прилегающей территории.

Ключевые слова: озеро Качиное, карты, космические снимки, Водный кодекс, строительство.

Abstract

The results of mapping study, processing of aerial photography and satellite images of the area where Kachyne Lake is located are presented. It was found that the Kachyne lake has been existing for a long time prior the beginning of adjacent territory construction. It was made a conclusion about natural origin of the lake and the need of its preservation.

Keywords: Kachyne Lake, maps, satellite images, Water Code, construction.